

Millenáris emlékfák és emlékültetvények Tolnában

Dr. Oroszi Sándor

Darányi Ignác földművelésügyi miniszter 1896. február 28-án „az ország ezeréves fennállásának ünnepe alkalmából kiültetendő fák ügyében” adott ki rendeletet¹. Ebben kérte az államerdészeti közvegeket, hogy mind a kincstári, mind az egyéb területeken segítsék elő az emlékültetvények létesítését. Ez alatt nemcsak az ültetések irányítását, szakmai felügyeletét értette, hanem az ültetvények, fásítások létesítéséhez szükséges fecsemeték előállítását, kiutalását is az államerdészet feladatává tette. Ugyancsak az említett rendeletben kérte, hogy az erdőfelügyelőségek a kerületükhöz tartozó közigazgatási egységekben írják össze és jelentsék be a minisztériumban mindazokat az ültetvényeket, amelyeket a honfoglalás ezredik évfordulója tiszteletére létesítettek. A Magyar Országos Levéltárban fennmaradt a *„Magyarország ezeréves fen(n)állásának emlékére a pécsi kir. erdőfelügyelőség kerületében (Baranya-, Somogy- Tolnavármegye és Pécs szab. kir. város) foganatosított faültetések jegyzéke”*, amelyből most a Tolna vármegyei községekre vonatkozó részeket idézzük².

Apar

A község a körjegyzői hivatal előtt 1 vadgesztenyét, „a korcsma feletti téren” pedig 5 darab szilfát ültetett el. A faültetéssel kapcsolatban pedig megjegyezték: „ezen ünnepélyes aktus fontosságára a nép különösen figyelmeztetett”

Apáti

Gróf Apponyi Géza uradalmában, a Hollicsthali faiskola közepén Kapfinger főerdész vezetésével 2 darab kocsányos tölgyet ültettek.

A község „köztéren” 20 darab tölgyfát ültetett el.

Báta

A község közterületre 40 darab kocsányos tölgyet ültetett.

Bátaszék

A község a Szentháromság téren 16 darab, a belvárosi iskola előtt 2 darab, a külvárosi iskola udvarán 2 darab, két további iskola mellett 1-1 darab hársfát ültetett el. A munkákat Partos erdész irányította, míg Taffner János és Person Gáspár 10 darab tölgyfát „köztéren” ültetett el.

A *m. kir. Theresianumi alapítóányi uradalom* erdőgondnoksága hat helyen, összesen 42 darab hársfát és két helyen 2-2 tölgyfát ültetett.

Bedeg

A község „köztéren” 25 darab tölgyet, „szembetűnő nyílt téren” pedig szintén tölgyet, 30 darabot ültetett el. Ezen munkákban Johann János, Józsa István, illetve Simon János erdőőr működött közre.

Bölcske

A község Sittkey András és Tóth Gergely vezetésével 36 tölgyfát ültetett.

Diósberény

A község a templom előtti tέρre 6 hársfát, az iskolaudvarra 1 diófát, a községháza elé 15 akácát, a „telkes gazdák legelőjére” 100 akácát és 3 nyárfát, végül pedig egy csoportban 50 darab akácát ültetett.

Döbrölköz

A község Juhász Pál és Juhász János vezetésével 80 darab tölgyfát ültetett.

Dunaföldvár

A község Miskolczi Imre és Hári János vezetésével 16 tölgyfát ültetett.

Értény

A község Szabó Ferenc és Keszthely Ignác vezetésével 40 tölgyfát ültetett.

Fadd

A község Molnár János vezetésével 20 tölgyfát ültetett.

Felsőíreg

A község „köztérre” Berta János és Lovász József vezetésével 54 tölgyfát ültetett.

Grábóc

A község Stenge Lőrinc és Altmann Ádám vezetésével 50 hársfát ültetett.

Gyulajovánca

A község Kelemen József és Varga József vezetésével 80 tölgyfát ültetett.

Hant

A község az iskola elé 5 darab akácfa ültetett. A Klein József apari plébános vezetésével végzett munka fontosságáról a lakosságot is tájékoztatták.

Hidegkút

A község Paul Henrik és Schneider Fülöp vezetésével 8 hársfát ültetett.

Kánya

A község Csizmadia Mihály és Finta Ferenc vezetésével 50 tölgyfát ültetett.

Kéty

A község az epreskertben és az evangélikus templom déli oldalán 4 eperfát, illetve 8 cédrusfát, míg a falu végén, az út mellett lévő legelőn 7 fát ültetett. Ez utóbbiakat Árpád fáinak nevezték, s belőlük 6 darab tölgy, 1 pedig vadgesztenye volt. Az ültetést Hammel Alajos lelkész irányításával iskolás gyerekek végezték.

Kisszékely

A község a római katolikus templomhoz vezető út két oldalán 15 hársfából álló fasort létesített.

Kistormás

A község a községi legelő kimagasló pontján ültetett el 9 darab tölgyfát.

Kisvejke

A község 8 szelídgesztenyét és 50 darab tölgyfát ültetett el. A munkát Devecseri János és Sziszter Fülöp irányította.

Kocsola

A község Sváb János és Márk János vezetésével 150 tölgyfát ültetett.

Kónyi

A község határában, a *volt úrbéresek erdejében* 82 darab kocsányos tölgyet ültettek, amelyekről Simon János „körerdész” gondoskodott.

Kölesd

A község a település délnyugati oldalán 21 darab tölgyfát, a Zengő-hegyen pedig 16 darab kislevelű hársat és 24 fenyőt ültetett el. Ez utóbbiak 6x6 méteres hálózatban kerültek a földbe.

Kurd

A község Pintér János és Stocker János vezetésével 40 tölgyfát ültetett.

Madocsa

A község Bíró Péter és Szabó István vezetésével 20 tölgyfát ültetett.

Majsa

A *herceg Esterházy-féle hitbizományi uradalomhoz* tartozó eledényi erdőben tölgy-, hárs- és szilfából álló facsoportot létesítettek. Az ültetést Pirkhoffer Endre főerdész irányította.

Máza

A község Varga István és Bajcsi János vezetésével 10 tölgyfát ültetett.

Miszla

A község a községház udvarára 1 darab vadgesztenyefát ültetett.

Mórág

A község és a református egyház a lelkészlaknál 3 hársfát, a református népiskola mellett pedig 1 hársfát ültetett.

Murga

A község a községház udvarán 6 darab hársfát ültetett el.

Nagyszékely

A község Reinhardt András és Prescher Ádám vezetésével 10 hársfát ültetett.

Nagyvejke

A község a templom melletti téren 6 darab hársfát ültetett. A fáültetés jelentőségét a lakosság előtt ismertették. Az ültetést Jábel József tanító vezette.

Németkér

A magyar királyi egyetemi alapítvány Hoffmann Sándor közalapítványi főerdész és Guttai Lajos, Krátki Lajos erdőőrök vezetésével 22 darab tölgyfát ültetett el. Az ültetéssel kapcsolatban megjegyzték, hogy a 9 éves csemeték „földgumóval ültették”

A község az ún. Nagytó partjára 25 darab fekete nyárfát, a községi erdőben pedig 18 darab kocsányos tölgyet ültetett el. Szintén a község ültetett „köztéren” 10 tölgyfát.

Öcsény

A m. kir. tanulmányi alap Hoffmann Sándor közalapítványi főerdész és Zsebő Pál erdőőr vezetésével 7 hársfát ültetett el az öcsényi „dunaerdő, B üzemosztály, II. vágássorozat, I. tag, 4. osztágában”

Pári

A község Breitenstein Bálint és Weisz József vezetésével 50 tölgyfát ültetett.

Sárszentlőrinc

A község a település északi részén, „a szántóföldekből kimagasló ún. kishalomra” 8 hársfát és 10 fenyőfát ültetett. Ugyanakkor „a dombon mintegy 200 négyszögölnyi begyepesedett terület körülkerítettett”

Szakcs

A község a volt úrbéresek erdejének keleti és nyugati részén 50-50 darab tölgyfát ültetett, a római katolikus temetőbe 3 darab hársfa, a kálváriához 2 hárs, a templomhoz pedig 4 hársfa került. Szintén a község „köztérre” ültetett 60 tölgyfát is.

Szálka

A község ültetett „köztérre” 60 hársfát.

Szekszárd

A *m. kir. tanulmányi alap* Hoffmann Sándor közalapítványi főerdész és Zatureszky Géza erdőőr vezetésével 12 darab hársfát ültetett el a szekszárdi „hegyi erdő”-ben. („A” üzemosztály, II. vágássorozat, C osztag.)

Tamási

A *herceg Esterházy-uradalom* Miklósvártól kezdve végig a vadaskert mellett 254 darab hársfát ültetett el, a „paári erdőhöz tartozó cserepes gunyhónál” 30 hársfát, a rádvölgyi erdőőri laknál 10 hársfát, míg az erdőszlak melletti réten egy csoport tölgyet. A munkákat Mayer Gyula főerdész vezette.

Tolna

A *báró Drasche Richárd-féle uradalomban* 5 kocsányos tölgy suhán-got ültettek úgy, hogy „a homokos talajba ásott 1,5 m mély gödrökbe televényes földdel kevert homok tétetett” A munkák irányítását Fugerth Károly uradalmi főerdész, Sechser Nándor uradalmi erdőszegéd és ifj. Werling József uradalmi erdővéd végezték. Az ültetvény pontos helyét pedig így határozták meg: „a tolnai uradalom dunaszigeti erdejében, a legmagasabb fekvésű «Homokos» nevű dombon, egy régi sírhalom keleti részén”

Tengőd

A herceg Esterházy-féle hitbizományi uradalomban, a tengődi erdőben Pirkhoffer Endre főerdész irányításával tölgy- és hársfákból álló facsoportot létesítettek.

A község a községi erdő nyugati oldalára 64 darab kocsányos és kocsánytalan tölgyet ültetett el.

Tótkeszi

A herceg Esterházy-féle hitbizományi uradalomban, a tótkeszi erdőben egy csoport tölgy- és hársfát ültettek el. A munkát Pirkhoffer Endre főerdész vezette.

Váralja

A község Vastag P. János és Gerendi Mihály vezetésével 16 darab tölgyfát ültetett.

Várong

A magyarországi kegyes tanítórend Odor Ignác főerdész vezetésével az 1895-96. évi vágásterületet makkvetéssel beerdősítette. „A beerdősült vágásterület emléktáblával jelöltetett meg. Az üzemnyilvántartásban és térképen is kitüntettetett. Ezen vágásterület fáiból egy bizonyos mennyiség a legvégső korig fog fenntartatni, mely körülmény az üzemnyilvántartásban is feljegyeztetett.”

A fenti, *Halász Géza* pécsi királyi erdőfelügyelő által összeállított jegyzékben 46 Tolna vármegyei település szerepel, ahol összesen több ezer fát ültettek el. Törekedtek arra is, hogy lehetőleg hosszú életű fák kerüljenek a földre, amihez a *Darányi-féle* rendelet a tölgyeket és a hársakat ajánlotta. Ugyanakkor „az alkalom nemzeti jellegénél fogva” a honi fákat kívánta előtérbe helyezni.

„Igen természetes – olvashatjuk a rendeletben –, hogy a kiültetett emlékfák és facsoportok ápolásáról és védelméről állandóan gondoskodni kell, annál is inkább, mert ezeknek az élő emlékjeleknek a messze jövő számára minél nagyobb számmal való fennmaradását csak így lehet remélni.”

Valóban, a millenáris emlékültetvények a magyarországi természetvédelem első objektumai lettek, tehát a későbbi fennmaradásukról *Darányi Ignác* ismételten gondoskodott, arról rendeletet adott ki³

Jegyzetek

1. Lásd Erdészeti Lapok, 1896. 231-232. old.
2. Magyar Országos Levéltár, K-184. 1896-1-2123.
3. Lásd bővebben: Oroszi Sándor: A magyar természetvédelem kezdetei (Bp., 1986.) 33., 43-44. old. és 20. melléklet.